

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ТА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Котвицька Наталія Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет» (м. Київ, Україна)

Розвиток інноваційного потенціалу в агропродовольчій сфері є ключовим фактором для забезпечення сталого розвитку і конкурентоспроможності цього сектора економіки. Дослідження інноваційної моделі розвитку та інноваційного потенціалу агропродовольчого сектора має велике значення для встановлення стратегічних цілей і пріоритетів розвитку, формування та реалізації інноваційних проектів та програм. У даній роботі розглянуто методологічні засади дослідження інноваційної моделі розвитку та інноваційного потенціалу агропродовольчої сфери. Зокрема, висвітлено роль інновацій, основні напрямки інноваційної діяльності в цьому секторі, особливості оцінки інноваційного потенціалу, а також методологічні засади організації дослідження інноваційної моделі розвитку аграрного сектора. Запропоновано пріоритети розвитку агропродовольчої сфери, напрями розробки програм та проектів, а також підвищення конкурентоспроможності цього сектора на міжнародному ринку.

***Ключові слова:** інновації, інноваційна модель розвитку, інноваційний потенціал, агропродовольча сфера, критерії, індикатори.*

DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2022.1.9>

Постановка проблеми у загальному вигляді. Світовий досвід свідчить, що в теперішній час переведення господарства та інноваційний тип розвитку є запорукою економічного зростання. Рівень організації та формування сприятливих умов для інноваційного процесу визначають результативність та перспективи соціально-економічного розвитку країни, а також її суспільно-політичну значимість на світовій арені. Запровадження інноваційної моделі розвитку господарства країни зумовлює необхідність відповідних наукових досліджень, науково-технічних розробок, їх апробацію та втілення у життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами інноваційного розвитку, в тому числі в аграрній сфері, займаються провідні вітчизняні науковці, серед яких варто назвати Б. Данилишина, С. Єрмака, В. Зеленька, В. Лаврука, Ю. Лупенка, М. Маліка, О. Шпикуляка. Однак складність і масштабність даного процесу дає можливість знаходити все нові недосліджені аспекти цієї проблеми та продовжувати наукові дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає в розробці ефективних інноваційних стратегій розвитку агропродовольчої сфери з урахуванням особливостей галузі та міжнародного досвіду.

Результати дослідження. Завдання переведення економіки на інноваційний тип розвитку є складним завданням, що потребує серйозного методологічного обґрунтування відповідних організаційно-економічних механізмів. Організаційно-економічним механізмом є розробка й реалізація стратегії інноваційного розвитку, в рамках якої формулюється місія, система цілей, генерується стратегічне бачення («візія»), визначаються етапи реалізації, розробляється система критеріїв оцінювання результатів, встановлюються принципи та орієнтири подальшого розвитку.

Існує досить багато наукових робіт, що розкривають проблеми оцінювання інноваційного розвитку. При цьому автори використовують різноманітні набори критеріїв та індикаторів, що дозволяє оцінювати цей процес з різних точок зору. Відомо, що всі економічні процеси, й інновації не є виключенням, оцінюються з точки зору їх ефективності шляхом порівняння досягнутих результатів та витрат на їхнє досягнення. Таким чином, можна означити загальний методичний підхід до оцінювання інновацій, ґрунтується на принципі порівняння ефекту з витратами. Дійсно, в цілому це дає змогу здійснити аналіз та оцінку життєздатності інновації, тобто, чи доцільно її реалізувати на практиці.

У економічній літературі [1] також можна зустріти більш деталізовані методичні підходи до аналізу й оцінювання інноваційної діяльності. Серед них можна виділити такі види ефективності інноваційної проектів, до яких схильється більшість авторів:

- національно-господарська – обраховується як співвідношення результатів та витрат проекту;
- бюджетна – характеризує фінансово-економічні результати реалізації проекту з точки зору державного та місцевих бюджетів;
- фінансова – характеризує комерційні результати проекту для його ініціаторів, інвесторів та інших учасників.

Зазначений методичний підхід найбільш зорієнтований на оцінювання майбутнього внеску інноваційного проекту у соціально-економічний розвиток держави, підвищення рівня та якості життя її населення.

При цьому, варто вказати, що у науковій літературі [2], до загальновідомих та найбільш широкоживаних показників оцінювання інноваційної діяльності розвитку відносять такі:

- рівень державного фінансування науково-дослідної діяльності;

- частка інноваційних або значно покращених товарів (послуг) у структурі загального виторгу;
- частка інноваційно-активних підприємств й організацій;
- обсяг витрат підприємств і організацій на здійснення науково-дослідних робіт;
- питома кількість інноваційних технологій (на одне підприємства, на одиницю населення тощо);
- кількість інноваційних технологій, впроваджених у практику та ін.

Вважається, що для формування дієвої економічної політики, зокрема у сфері інноваційного розвитку, необхідно, перш за все, виходити з регіональних та галузевих позицій, оскільки саме це дає змогу більш краще узгодити дію заходів й інструментів стимулювання інноваційної активності та здійснювати оцінку інноваційної діяльності. Отже, розглянемо регіональний та галузевий аспекти цього питання.

У науковій літературі, поряд із макроекономічним підходом, широко досліджуються концептуальні засади оцінювання рівня регіонального та місцевого інноваційного розвитку:

- рівень (склад, стан, структуру) інноваційного потенціалу, як бази ресурсів інноваційного розвитку;
- процеси розробки, впровадження, розповсюдження та комерціалізації інновацій;
- результативність регіональної інноваційної політики [3].

Регіональний підхід до оцінювання рівня інноваційного розвитку, на наш погляд, є науково-обґрунтованим і вкрай важливим, оскільки він враховує регіональну та місцеву специфіку розвитку (як загалом по господарству регіону так і у розрізі галузей). Зокрема, слід звертати увагу, на різний рівень розвитку наукової та освітньої інфраструктури різних регіонів, що виражається у таких показниках: кількість та профіль наукових установ, кількість наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, наявність в регіоні дослідних баз (станцій, господарств), стан освітньої системи, якість надання освітніх послуг, академічна мобільність, міграція фахівців, кількість випускників за спеціальностями тощо.

Узагальнюючи думки інших вчених-економістів, Антохов А.А. [4] пропонує розділити критерії та індикатори оцінки регіонального інноваційного розвитку на три групи:

1 група – показники, що характеризують ресурсне забезпечення інноваційного процесу у регіоні. До цієї групи належать такі індикатори:

- частка інноваційно-активних підприємств і організацій регіону;
- частка персоналу, задіяного у науково-дослідній сфері;
- питома вага витрат регіону на науково-дослідні роботи у валовому регіональному продукті;
- питома вага внутрішніх витрат регіону на техніко-технологічні інновації у валовому регіональному продукті;
- частка валового нагромадження необігового капіталу у валовому регіональному продукті.

2 група – показники, що характеризують процеси інноваційної діяльності у регіоні. До цієї групи належать такі показники:

- кількість патентів та авторських свідоцтв на одиницю персоналу, зайнятого у науково-дослідній сфері;
- кількість розроблених/впроваджених інноваційних технологій;
- інноваційна активність підприємств і організацій регіону.

3 група – узагальнюючі показники, що характеризують результати інноваційної діяльності у регіоні. До групи результативних показників відносяться такі:

- частка інноваційних або значно покращених товарів (послуг) у загальному обсязі реалізації;
- динаміка росту продуктивності праці;
- динаміка питомих доходів населення;
- зменшення рівня забруднення оточуючого середовища тощо.

З числа відомих методологічно-методичних підходів щодо оцінювання інноваційної діяльності слід відзначити підхід, орієнтований на загальнонаціональний та територіальний рівні, що ґрунтується на таких принципах:

- збалансованість еталонних значень показників;
- найбільше охоплення процесів і суб'єктів інноваційної діяльності;
- якість використовуваних для оцінювання показників [5].

Окрім концептуальних підходів до аналізу й оцінювання процесів інноваційного розвитку на загальнонаціональному та регіональному рівнях, у науковій літературі також існують численні методичні підходи, щодо оцінювання інноваційної діяльності на рівні секторів та окремих підприємств й організацій. Регіональний рівень та рівень окремих підприємств не є предметом даного дослідження, оскільки ми орієнтуємось, переважно, на секторальний масштаб – рівень агропродовольчої сфери. Втім, ми не можемо не звертати увагу на проблеми інноваційного розвитку та макро- та мікрорівнях, оскільки вони відіграють значну роль у на мезорівні. Отже, слід звернути увагу на методичні підходи щодо аналізу й оцінювання інноваційної діяльності окремих підприємств і організацій (табл. 1).

Виходячи з наведених даних, показники інноваційної діяльності підприємств за змістом поділяються кілька груп: показники структури та змісту інноваційних витрат; показники рівня інноваційності продукції; індикатори ступеня оновлення; показники структури.

Узагальнюючи методичні підходи, можна стверджувати, що в економічній літературі є різні наукові підходи до аналізу й оцінювання інноваційного розвитку на національному, регіональному, галузевому рівнях та рівні підприємств. Всі вони є взаємопов'язаними, деталізують і взаємно доповнюють один одного. Лише їх комплексне використання дає змогу всебічно оцінити рівень інноваційного розвитку соціально-економічної системи суспільства.

Результат інноваційного розвитку доцільно оцінювати з різних точок зору: соціально-економічної, техніко-технологічної, з точки зору ресурсоефективності, екологічної та особистісної (суспільно-психологічної).

З точки зору економічної ефективності інновацій, то вона проявляється у підвищенні активності операційної діяльності підприємств й організацій, підвищення показників рентабельності, платоспроможності, ліквідності, продуктивності тощо.

Таблиця 1 – Індикатори інноваційного розвитку підприємств

Група	Назва показника
Показники витрат	Наукомісткість продукції (частка витрат на науково-дослідні роботи у ціні або у структурі витрат на виробництво і реалізацію продукції)
	Загальні витрати на придбання інтелектуальної власності (патенти, ліцензії, технічна документація тощо)
	Витрати на оплату послуг проектних, дослідних, консалтингових організацій
Показники динаміки	Рівень інноваційності продукції
	Середня тривалість розробки інноваційної продукції
	Середня тривалість запуску виробництва інноваційної продукції
	Середня тривалість циклу виробництва інноваційної продукції
Показники оновлення	Число розроблених/впроваджених процесів/продуктових інновацій
	Динаміка і структура асортименту (частка застарілої та нової продукції)
	Кількість впроваджених інноваційних та удосконалених технологічних процесів
	Експортний потенціал інноваційної продукції
Показники структури	Наявність на підприємстві дослідницьких, випробувальних, впроваджувальних та ін. підрозділів, що виконують науково-технічні роботи
	Участь підприємства у інтегрованих структурах чи наявність кооперативних зв'язків у сфері інновацій
	Чисельність науково-технічного персоналу підприємства
	Інноваційна активність працівників (чисельність розробок, пропозицій тощо)

Джерело: систематизовано та адаптовано автором за [6]

З точки зору соціальної ефективності, то вона характеризується підвищенням доходів, покращенням якості життя працівників підприємств і населення в цілому. Крім того, соціальний ефект інноваційної діяльності також проявляється у нагромадженні інтелектуального капіталу, що є наслідком розвитку інноваційної інфраструктури – науково-освітньої сфери, а також соціальної інфраструктури – сфер сервісного обслуговування, охорони здоров'я, культури та дозвілля тощо.

Ресурсоефективність та екологічна ефективність інноваційного розвитку пов'язані із більш раціональним використанням всіх видів природних ресурсів, формуванням умов для відтворення оточуючого природного середовища. Отже, інноваційний розвиток дозволяє подолати проблеми забруднення природи, забезпечити зважене, розумне використання ресурсів та, вершню підвищити рівень благополуччя та здоров'я населення.

Техніко-технологічна ефективність інноваційного розвитку проявляється у: оптимізації організаційної структури та процесів операційної діяльності підприємств, покращенні умов праці їх персоналу, підвищенні рівня продуктивності праці, зменшенні ресурсоемності виробництва, підвищенні рівня прибутку на одиницю техніки.

Окрім вказаних основних і очевидних видів ефективності інновацій, слід відзначити також особистісний (соціально-психологічний) вид ефективності, який проявляється у: підвищенні зацікавленості персоналу у їх праці, формуванні сприятливого клімату у колективі, підвищенні мотивації до інтелектуального розвитку особистості, стимулювання особистісного росту тощо.

Грунтуючись на наведених вище концептуальних положеннях щодо дослідження ефективності інноваційного розвитку на рівних рівнях соціально-економічної системи, можна визначити критерії та показники оцінювання різних видів ефектів.

Критерій, у науковому розумінні, означає ознаку чи принципове положення, що дає змогу здійснювати порівняння та/або оцінювання різних об'єктів, процесів, явищ.

Інноваційні процеси у національному господарстві, так само й на галузевому рівні, характеризуються масштабістю та складністю. Це означає, що для їх оцінювання необхідне використання цілої системи критеріїв та відповідних їм індикаторів.

Основним критерієм інноваційного розвитку, як ми вважаємо, є підвищення якості та рівня життя населення на засадах більш раціонального використання наявних ресурсів та зниження витрат. Це розкриває зміст базового узагальненого критерію, який описує інноваційний розвиток господарства виходячи з ресурсозабезпечення. Грунтуючись на цьому положенні, можна визначити окремі оціночні критерії:

- критерій економічної ефективності інноваційного розвитку – співвіднесення результатів із витратами на його досягнення;
- технічний критерій – рівень використання нової чи значно оновленої техніки – розкриває потенціал збільшення обсягів виробництва інноваційної продукції;
- технологічний критерій – характеризує удосконалення процесів операційної діяльності підприємства, насамперед, виробництва та реалізації інноваційної продукції;
- соціальний критерій – описує соціально-психологічний клімату у колективі та у суспільстві в цілому;
- організаційний критерій – характеризує підвищення ефективності системи управління, покращення умов праці персоналу, удосконалення кадрового потенціалу;
- екологічний критерій – описує вплив інновацій на стан оточуючого природного середовища, підвищення ефективності використання ресурсів тощо.

Разом, у комплексі, вказані критерії дають можливість оцінити ефективність інноваційного розвитку соціально-економічної системи.

Водночас, у наведеній системі критеріїв можливі певні колізії, тобто деякі з критеріїв можуть вступати у протиріччя, що варто передбачати і враховувати при оцінці й аналізі ефективності інновацій.

Оцінка ефективності інноваційного розвитку соціально-економічних систем різного рівня є комплексним, складним, багатостадійним процесом, що визначає необхідність застосування кількох різних підходів. Інакше кажучи, не можна обмежуватися лише перерахованими критеріями та показниками. З цієї позиції, методичні підходи до оцінювання інноваційного розвитку вимагають постійного удосконалення.

Поняття «інноваційний потенціал» використовується економістами для оцінювання можливостей соціально-економічної системи реалізувати цілі інноваційного розвитку із урахуванням галузевої та/чи регіональної специфіки.

Особливості змісту, що вкладається у поняття «інноваційний потенціал агропродовольчої сфери» зумовлюють методологію та методичні підходи до його створення, нагромадження та розробки механізмів підвищення ефективності його реалізації.

Узагальнюючи наукові підходи, можна виділити кілька принципів напрямків щодо визначення складу показників інноваційного потенціалу, які ґрунтуються на різних концептуальних визначеннях цього поняття:

I. Перш за все, слід зупинитися на ресурсному (факторному) підході. З точки зору цього підходу, інноваційний потенціал є сукупністю різних ресурсів господарюючої одиниці [7; 8]. В рамках цієї концепції можна виділити два базові методологічні підходи до дослідження інноваційного потенціалу:

1. Інноваційний потенціал розглядається як сукупність ресурсів інноваційної діяльності, які перетворюються у її результат. Таким чином, в рамках інноваційного потенціалу розглядається широке коло аспектів створення, впровадження, поширення і комерціалізації нововведень.

2. Інноваційний потенціал розглядається як сукупність ресурсів, необхідних для реалізації інноваційної діяльності [9], що очевидно є більш звуженим трактуванням. З точки зору цього підходу, аналіз та оцінювання інноваційного потенціалу господарюючого суб'єкта передбачає лише ідентифікацію та кількісне оцінювання його наявних ресурсів, що можуть бути використані для створення інновацій.

II. Іншою концепцією до дослідження інноваційного потенціалу є «ємнісна», що розглядає інноваційний потенціал як спроможність суб'єкта господарювання використовувати інновації, як створені самостійно, так і отримані із зовнішнього середовища у вигляді придбаних прав на використання патентів, ліцензій, ноу-хау тощо.

III. Ще одним базовим методологічним підходом до дослідження інноваційного потенціалу є «результативний підхід». В рамках цієї концепції інноваційний потенціал характеризує здатність суб'єкта господарювання реалізувати завдання інноваційного розвитку.

IV. Найбільш універсальним, на наш погляд є інтегрований підхід до дослідження інноваційного потенціалу перед-

бачає оцінювання, і ресурсних показників суб'єкту господарювання, і показники його здатності до реалізації інновацій.

Інші дослідники вважають, що інноваційний потенціал підприємства характеризується сукупністю різних продуктів, що перебувають у процесі розробки, впровадження та виробництва, необхідних ресурсів, а також технічної й управлінської спроможності підприємства здійснювати розроблення, впровадження та виробництво нових, конкурентоспроможних товарів та послуг [10; 11].

Інноваційний потенціал є складним економічним поняттям, що структурно формується з різних елементів. Для опису кожного елементу інноваційного потенціалу необхідне визначення власного набору індикаторів, які можуть різнитися від галузі до галуззі, від регіону до регіону, від підприємства до підприємства.

Вибір конкретних показників зумовлюється множиною факторів, відповідно до трактування сутності та змісту поняття інноваційного потенціалу. Якщо інноваційний потенціал розглядається з точки зору здатності суб'єкта господарювання здійснювати інноваційну діяльність, то до складу показників мають неодмінно входити показники його науково-технічної активності. Ці показники можуть вимірюватися з використанням різних методів та оцінюватися різними одиницями, а тому для забезпечення порівнянності результатів вони мають бути приведені до єдиної системи виміру.

Інноваційний потенціал характеризує спроможність суб'єкта господарювання до інноваційного розвитку завдяки використанню його внутрішніх ресурсів та можливостей.

Комерційні, логістичні, технологічні та інші зв'язки між суб'єктами господарювання, підприємствами й організаціями інших сфер, їх кооперація та інтеграція є найбільш вагомим чинником, що детермінує формування та реалізацію інноваційного потенціалу. Бізнесове оточення підприємства є одним з базових чинників ефективності його інноваційної діяльності. Також вагому роль відіграє стан товарних та ресурсних ринків, державна інноваційна політика та механізми регулювання інноваційної діяльності.

Ключові індикатори, які характеризують ефективність діяльності підприємства, водночас є і індикаторами інноваційного потенціалу, тому вони також мають бути включені до цієї системи показників.

Підприємства агропродовольчої сфери у стратегічній перспективі мають досягти стану стійкого, поступального інноваційного розвитку. Це означає, що оціночні показники їх інноваційного потенціалу, повинні демонструвати стійкий зростаючий тренд. Зростання інноваційного потенціалу суб'єкта господарювання є свідченням підвищення й стратегічних перспектив його розвитку на інноваційних засадах.

Вважаємо, що концептуальні проблеми управління інноваційним розвитком бізнесових суб'єктів, зокрема підприємств і організацій агропродовольчої сфери, в теперішній час є недостатньою мірою дослідженими, особливо в реаліях української економіки.

Перш за все, управління інноваційним розвитком бізнес-суб'єкта вимагає наявності висококваліфікованих управлінців, що знаються на специфіці інноваційної діяльності. Також необхідна реструктуризація підприємств з метою підвищення рівня керованості всіх проце-

сів їх операційної діяльності – технологічних, збутових, логістичних, маркетингових та ін.

Система показників аналізу й оцінювання функціонування підприємства у стратегічній перспективі обов'язково повинна включати індикатори оцінювання інноваційної діяльності, які повинні релевантно описувати інноваційний потенціал та його динаміку за всіма напрямками діяльності бізнес-суб'єкта.

Оціночні показники мають стати частиною гнучкої, комплексної системи планування інноваційної діяльності, яка, інтегруючись із системою ідентифікації, аналізу й оцінювання основних зовнішніх та внутрішніх чинників, мають сформувати єдину систему стратегічного планування розвитку підприємства на інноваційних засадах.

Принципова схема системи стратегічного планування інноваційного потенціалу та розвитку підприємств агропродовольчої сфери наведена на рис. 1.

Узагальнюючи наведений матеріал, можна відзначити, що оцінку інноваційного потенціалу підприємства агропродовольчої сфери слід здійснювати, виходячи з уявлень про потенціал, як про сукупність наявних та доступних у перспективі ресурсів підприємства, а також його спроможності реалізації інноваційної діяльності, що може бути втілена у реальність за сформованих умов зовнішнього макро- та мікро-оточення.

Виходячи з попередніх міркувань, методологічною основою дослідження інноваційного потенціалу агропродовольчої сфери мають стати такі підходи до кількісного

та якісного оцінювання: принцип максимуму ентропії та метод перехресної ентропії, метод головних компонент (principal component analysis), метод порівняння (аналогій), статистичний підхід, експертний підхід.

Дослідження інноваційного потенціалу агропродовольчої сфери повинне, на наш погляд, ґрунтуватися та таких методологічних положеннях – принципах:

1. Всебічність дослідження інноваційного потенціалу, тобто комплексність та системність аналізу й оцінки, ідентифікація і врахування всіх основних чинників, використання системи індикаторів, яка дає змогу всебічно охарактеризувати інноваційну діяльність суб'єктів господарювання та галузі в цілому.

2. Обґрунтованість оцінки інноваційного потенціалу, що передбачає використання достовірних вихідних даних та показники, що релевантно описують як потенціал так і процес інноваційного розвитку.

3. Системність дослідження інноваційного потенціалу, що досягається шляхом застосування системного підходу, розгляду інноваційного потенціалу як відкритої системи, врахування внутрішніх та зовнішніх зв'язків між елементами системи, визначення взаємозв'язків між факторами, що детермінують його формування й розвиток.

4. Відповідність оцінки інноваційного потенціалу його реальному стану. Для цього необхідно сформувати систему критеріїв та індикаторів, що релевантно описують інноваційний потенціал агропродовольчої сфери та окремих господарюючих суб'єктів галузі.

Рисунок 1 – Система планування інноваційного потенціалу та розвитку підприємств агропродовольчої сфери

5. Евентуальність оцінювання інноваційного потенціалу, тобто реальна можливість визначення часткових та узагальнюючого показника інноваційного потенціалу агропродовольчої сфери.

6. Гнучкість методу дослідження інноваційного потенціалу, що зумовлюється властивістю системи критеріїв та індикаторів адаптуватися до зміни параметрів і умов оцінювання. Тобто метод має бути застосовним до підсистем агропродовольчої сфери різного рівня.

7. Достатність та повнота оцінки інноваційного потенціалу, визначається спроможністю системи оціночних критеріїв та індикаторів, повною мірою охарактеризувати об'єкт дослідження.

8. Динамічність дослідження інноваційного потенціалу, тобто спроможність системи критеріїв та індикаторів описувати трансформації у аналізованій системі та її оточенні.

9. Варіантність оцінки інноваційного потенціалу – спроможність методу коригувати склад та граничні значення індикаторів при дослідженні різних підсистем агропродовольчої сфери.

10. Конкретність та вимірюваність оцінки інноваційного потенціалу, тобто спроможність системи критеріїв й показників однозначно характеризувати зміни у системі.

Інноваційний потенціал агропродовольчої сфери повинен оцінюватися узагальнюючим інтегральним показником. Цей показник має враховувати складну систему ресурсних, організаційно-управлінських, фінансових, економічних та інших компонент й чинників. Кожен фактор зовнішнього та внутрішнього середовища повинен описуватися окремими індикаторами.

Формування інтегрального показника оцінки інноваційного потенціалу агропродовольчої сфери, вимагає конкретизації вимог до нього та його складових індикаторів. З нашої точки зору, вибір конкретних індикаторів, що входять до складу інтегрального показника інноваційного потенціалу агропродовольчої сфери, повинен ґрунтуватися на таких положеннях:

– індикатор має характеризувати конкретний фактор, розкривати мету розвитку системи та враховувати всі обмеження;

– індикатор має бути явним, чітко вимірюваним та зрозумілим, як за змістом та суттю, так і за методом обрахунку;

– індикатор має розраховуватися на доступних вихідних даних;

– індикатор повинен давати можливість відслідкувати у динаміці вплив фактора на об'єкт – інноваційний потенціал агропродовольчої сфери, а також визначити чутливість об'єкту на вплив факторів.

Висновки. Важливо, щоб система критеріїв та індикаторів не була надлишковою. Тобто кількість оціночних показників інноваційного потенціалу агропродовольчої сфери має бути мінімізована.

Методичними умовами для розробки системи критеріїв та індикаторів оцінки інноваційного потенціалу агропродовольчої сфери є такі:

1. Інтегральний показник інноваційного потенціалу агропродовольчої сфери має бути вимірним та об'єктивним.

2. Інтегральний показник інноваційного потенціалу агропродовольчої сфери повинен повною мірою охоплювати досліджувану систему, тобто враховувати всі її елементи. Оскільки не всі складові можуть бути вимірюваними кількісно безпосередньо, інтегральний показник має включати як статистичні, так і експертні оцінки.

3. Інтегральний показник інноваційного потенціалу агропродовольчої сфери повинен комплексно описувати:

– склад та ліміт ресурсів інноваційного розвитку;

– системну дію детермінантів інноваційного розвитку;

– враховувати дію чинників ризику та невизначеності.

4. Інтегральний показник інноваційного потенціалу агропродовольчої сфери з точки зору його структурної побудови має бути зрозумілим та придатним для використання у практиці управління.

Отже інноваційний потенціал агропродовольчої сфери повинен описуватися системою кількісних та якісних індикаторів, що дає можливість забезпечити його вимірюваність у рамках інтегрального підходу.

Список використаної літератури:

1. Зеленьк В.В., Немченко В.В. Контроль в системі інноваційноінвестиційної діяльності державна політика та сприяння укріпленню позицій фінансово-економічної безпеки. Обліково-аналітичне забезпечення в умовах управління фінансово-економічною безпекою підприємства : монографія / під ред. проф. Немченка В.В. Одеса : Видавництво Фенікс, 2015. С. 261–270.

2. Колодяжна І.В., Борблік К.Е. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств України. Економіка та управління підприємствами. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 9. С. 448–453.

3. Данилків Х. П. Фінансово-кредитні інструменти інноваційного розвитку малого підприємництва в Україні : дис. канд. екон. наук. Львів, 2014. 218 с.

4. Антохов А.А. Інноваційний розвиток економіки України через призму зарубіжного досвіду. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки*. 2015. № 2. С. 7–15.

5. Верба В.А. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства. *Проблеми науки*. 2003. № 4. С. 22.

6. Давидов М.В. Організаційно-фінансове забезпечення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 9. С. 92–97.

7. Диба М.І., Юркевич О.М., Майорова Т.В., Власова І.В. та ін. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України : монографія. Київ : КНЕУ, 2013. 425 с.

8. Вікарчук О.І., Клімова І.О. Сутність інноваційного потенціалу підприємства. *Економіка. Управління. Інновації*. 2018. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2018_2_6

9. Касьян З.Е., Воронкова Т.Є. Сутність інноваційного потенціалу підприємства. *Вісник Житомирського державного технічного університету. Економічні науки*. 2010. № 1 (15). С. 168–170.

10. Гуторов А.О. Інноваційний потенціал розвитку аграрного сектора економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 3(2). С. 183–192.
11. Денисюк В.А., Марков А.В. Фактори та модель інноваційно-орієнтованого економічного розвитку. *Економіст*. 2009. № 4. С. 20–25.

References:

1. Zelenyak V.V., Nemchenko V.V. (2015). State policy control in the system of innovation-investment activity and promotion of the strengthening of financial and economic security positions. Accounting and analytical support in the conditions of managing the financial and economic security of the enterprise: monograph under the editorship. Prof. Nemchenka V.V. Phoenix Publishing House. Odesa, pp. 261–270.
2. Kolodyazhna I.V. Borblik K.E. (2017). Sources of financing innovative activities of Ukrainian enterprises. Economics and enterprise management. *Economy and society*, vol. 9, pp. 448–453.
3. Danylkiv Kh.P. (2014). Financial and credit instruments of innovative development of small entrepreneurship in Ukraine: diss. Ph.D. economy of science. Lviv, 218 p.
4. Antokhov A.A. (2015). Innovative development of the economy of Ukraine through the prism of foreign experience. *Scientific Bulletin of Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynskyi. Series: Economic sciences*, no. 2, pp. 7–15.
5. Verba V.A. (2003). Methodological recommendations for evaluating the innovative potential of the enterprise. *Problems of science*, no. 4, p. 22.
6. Davydov M.V. (2008). Organizational and financial support of innovative activities of business entities. *Actual problems of the economy*, no. 9, pp. 92–97.
7. Dyba M.I., Yurkevich O.M., Maiorova T.V., Vlasova I.V. and others (2013). Financial support for innovative development of Ukraine: monograph: KNEU, 425 p.
8. Vikarchuk O.I., Klimova I.O. (2018). The essence of the innovative potential of the enterprise. *Economy. Management. Innovations*, vol. 2. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2018_2_6
9. Kasyan Z.E., Voronkova T.E. (2010). The essence of the innovative potential of the enterprise. *Bulletin of the Zhytomyr State Technical University. Economic sciences*, no. 1 (15), pp. 168–170.
10. Gutorov A.O. (2018). Innovative potential of the development of the agrarian sector of the economy. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, no. 3(2), pp. 183–192.
11. Denisyuk V.A., Markov A.V. (2009). Factors and a model of innovation-oriented economic development. *Economist*, no. 4, pp. 20–25.

Nataliia Kotvytska, PhD, Associated Professor, Private Higher Education Institution "European University" (Kyiv, Ukraine)

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF RESEARCHING THE INNOVATION MODEL OF DEVELOPMENT AND INNOVATION POTENTIAL OF THE AGRO-FOOD SECTOR

The development of the innovation potential in the agro-food sector is a key factor for ensuring sustainable development and competitiveness of this sector of the economy. Research on the innovation model and potential in the agro-food sector is essential for establishing strategic goals and priorities for development, as well as for the formation and implementation of innovative projects and programs. This work considers the methodological principles for researching the innovation model and potential in the agro-food sector. Specifically, it highlights the role of innovation, the main directions of innovative activity in this sector, the characteristics of assessing the innovation potential, and the methodological principles for organizing research on the innovation model in the agricultural sector. Priorities for the development of the agro-food sector, directions for developing programs and projects, as well as enhancing the competitiveness of this sector in the international market, are proposed.

Key words: innovations, innovation model of development, innovation potential, agro-food sector, criteria, indicators.

Дата надходження до редакції: 07.12.2022 р.